

Με την πένα σπαθί

ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΑ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ 1821

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΣΟΦΙΑ ΝΤΕΝΙΣΗ

Με την πένα σπαθί

ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΤΟΥ 19ΟΥ ΑΙΩΝΑ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ 1821

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΣΟΦΙΑ ΝΤΕΝΙΣΗ

Θέση υπογραφής δικαιούχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας,
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ντοκουμέντα-Μαρτυρίες

*Με την πένα σπαθί: Κείμενα Ελληνίδων του 19ου αιώνα
για τον Αγώνα του 1821*

Επιμέλεια: Σοφία Ντενίση

Εισαγωγή, ανθολόγηση, εργοβιογραφικά σημειώματα: Σοφία Ντενίση,
Βαρβάρα Ρούσσου

Υπεύθυνη έκδοσης: Σταύρη Ιωαννίδου

Διορθώσεις: Μαρία Τσιτωνάκη

Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης

Το έργο του εξωφύλλου αποτελεί ευγενική παραχώρηση της Εθνικής
Πινακοθήκης, 2024

Copyright© Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη)

και Σοφία Ντενίση, 2023

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Ιούνιος 2024

KET Z196 ΚΕΠ 346/24 ISBN 978-618-07-0677-2

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΡΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	11
Εκδοτικό Σημείωμα	113
I. Μαντώ Μαυρογένους	
1. Έκκληση προς τις Κυρίες της Αγγλίας της Μαγδαληνής Μαυρογένους από τη Μύκονο [1824].	119
2. Επιστολή της Μαυρογένους προς τις Παρισινές κυρίες [1825]	122
II. Ευανθία Καΐρη	
1. Επιστολή Ελληνίδων τινών προς τας Φιλελληνίδας [1825]	137
2. Επιστολή προς τας Φιλελληνίδας, Ηνωμένας Πολιτείας [1828]	146
3. Νικήρατος [1826]	149
III. Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου	
<i>Η μήτηρ μου. Αυτοβιογραφία της κυρίας Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου (Απόσπασμα)</i>	203
IV. Αγγελική Πάλλη-Μπαρτολομέι (Βαρθολομαίη)	
1. Ωδή περί των συμβάντων εις τα Ψαρρά [1825]	211
2. Τη Μισσολόγη [:]	215
3. Αλέξιος ή Αι τελευταίαι ημέραι των Ψαρρών (Αποσπάσματα) [1860]	220

V. Αντωνούσα Καμπουράκη	
1. <i>Ποιήματα Τραγικά</i> (Αποσπάσματα) [1840].	248
2. <i>Γεώργιος Παπαδάκης</i> (Αποσπάσματα) [1847]	296
3. <i>Λάμπρω</i> (Αποσπάσματα) [1861]	300
4. <i>Η Έξοδος του Μεσολογγίου</i> (Αποσπάσματα) [1875]	308
VI. Μελπομένη Χ. Καπετανάκη	
<i>Διηγήματα τινά δεινά και ανδραγαθήματα, ως τραγωδία της Κρήτης, Χίου και Σάμου</i> (Αποσπάσματα) [1848]	319
VII. Ελένη Γουσίου	
<i>Η μικρά ανθοδέσμη ή Ποιήματα αυτοσχέδια</i> (Απόσπασμα) [1861]	332
VIII. Αιμυλία Θ. Βελ(λ)ιανίτου	
<i>Φιλοπατρία και μητρική αγάπη</i> (Απόσπασμα) [1880]	339
IX. Μαριέττα Μπέτσου	
1. «Χαΐδω η Γιαννιώτισσα» [1888]	350
2. «Χορός Ζαλόγκου» [1888]	353
X. Αγανίκη Μαζαράκη	
1. «Προ της οικίας του Ρήγα» [1893].	362
2. «Εις το Χάνι της Γραβιάς» [1893].	364
XI. Ελένη Γεωργίου	
«Το φυλακτό του παππού» [1897].	368
XII. Ευγενία Ζωγράφου	
<i>Η Γκούραινα</i> (Αποσπάσματα) [1904].	377

Εισαγωγή

Η ελληνική Επανάσταση του 1821, μείζον ιστορικό γεγονός των πρώτων δεκαετιών του 19ου αιώνα, με σημαντικό αντίκτυπο σε ολόκληρο τον κόσμο, πυροδότησε από την έναρξή της και συνεχίζει να πυροδοτεί μέχρι και τις μέρες μας έναν τεράστιο αριθμό έργων, κυρίως λογοτεχνικών, ιστορικών και πολιτικών. Για την Επανάσταση έγραψαν επιφανείς ξένοι λογοτέχνες, συμπεριλαμβανομένων ορισμένων από τα μεγαλύτερα ονόματα της εποχής, όπως οι Byron, Shelley, Moore, Hugo, Dumas, De Vigny, Lamartine, ο όψιμος Chateaubriand, ο Pushkin και ο Schiller. Επίσης, σημαντικοί ιστορικοί, όπως οι Thomas Gordon, George Finley, Maxime Raybaud, Claude Denis Raffanel, Luigi Ciampolini, άνθρωποι που συμμετείχαν στην Επανάσταση και βίβισαν τις ιστορίες τους στις σημειώσεις τους από τον Αγώνα. Ο αριθμός των φιλελληνικών έργων είναι τόσο μεγάλος, που είναι δύσκολο να προσδιοριστεί επακριβώς.¹ Εκτός

---

¹ Για τα φιλελληνικά έργα, βλ. Loukia Droulia, *Philhellénisme. Ouvrages inspirés par la guerre de l'Indépendance grecque 1821-1833. Répertoire bibliographique*, Αθήνα: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών/ΕΙΕ, 1974. Πρόκειται για βιβλιογραφία που απαρτίζεται από έργα εμπνευσμένα από τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας των Ελλήνων και καλύπτει την περίοδο 1821-1830.

από τα κάθε είδους λογοτεχνικά κείμενα –ποιήματα, μυθιστορήματα και θεατρικά–, άλλα δημοσιευμένα αυτοτελώς, άλλα διάσπαρτα στις εφημερίδες και στον περιοδικό τύπο της Ευρώπης και της Αμερικής, αλλά και άλλων ηπείρων, αν αναλογιστούμε την ευρεία απήχηση του φιλελληνικού ρεύματος, υπήρξε και μεγάλος αριθμός ιστορικών έργων με θέμα την ελληνική Επανάσταση, όπως και απομνημονευμάτων από Φιλέλληνες που βίωσαν τα γεγονότα.² Σε αυτά πρέπει να προστεθεί ένα πλήθος φιλελληνικών «εκκλήσεων», φυλλάδιων και συνδρομών για την ενίσχυση του ελληνικού Αγώνα, που συντάχθηκαν από διάφορες προσωπικότητες των γραμμάτων και της πολιτικής ή από φιλελληνικές οργανώσεις – άλλοτε με πολιτική, άλλοτε με θρησκευτική και άλλοτε απλώς με φιλανθρωπική στόχευση ή με έναν συνδυασμό των ανωτέρω σκοπών.³ Στις εκκλήσεις αυτές το ζητούμενο ήταν, τις περισσότερες φορές, η οικονομική ενίσχυση για τα θύματα του Αγώνα ή για τον επαναπατρισμό προσφύγων που περιπλανιόντουσαν μετά από διωγμούς ή ακόμη για αγορά πολεμοφοδίων, τροφίμων και φαρμάκων για τους αγωνιστές. Φυλλάδια και εκκλήσεις αποσκοπούσαν εξάλλου στον σχηματισμό σωμάτων από Φιλέλληνες, για να πολεμήσουν στο πλευρό των επαναστατημένων Ελλήνων, όπως η έκκληση του Γερμανού καθηγητή Wilhelm Traugott Krug ή αυτή του καθηγη-

---

² Gunnar Hering, κεφ 3.5 «Γραπτός λόγος και τέχνη του φιλελληνισμού» στο *Ο αγώνας των Ελλήνων για την ανεξαρτησία και ο φιλελληνισμός*, μτφρ. Αγαθοκλής Αζέλης, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2021, 85-105.

³ Loukia Droulia, *Sens et portée du philhellénisme*, Digital Publications 01, Αθήνα: Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών/ΕΙΕ, 2020, 74· Hering, «Γραπτός λόγος και τέχνη του φιλελληνισμού» στο *Ο αγώνας των Ελλήνων για την ανεξαρτησία και ο φιλελληνισμός*, 85-87.

τή από το Μόναχο Friedrich Thiersch. Άλλες πάλι επιδίωκαν την περαιτέρω ενίσχυση των αγωνιστών, όπως αυτή του Ambroise Firmin Didot και του Reverend T.S. Hughes, η οποία έγινε με αφορμή τη σφαγή της Χίου.⁴

Ασφαλώς, εκτός από τα φιλελληνικά έχουμε και έναν μεγάλο αριθμό λογοτεχνικών έργων από Έλληνες δημιουργούς, περισσότερο ή λιγότερο γνωστούς. Πρόκειται για ποιητικά, μυθιστορηματικά και θεατρικά έργα, εμπνευσμένα από διάφορα περιστατικά του Αγώνα, με προεξάρχοντα τα έργα των Σολωμού και Κάλβου. Από ελληνικής πλευράς έχουμε ακόμη σωρεία απομνημονευμάτων οπλαρχηγών (όπως των Μακρυγιάννη, Περραιβού, Κολοκοτρώνη, Φωτάκου, Παλαιών Πατρών Γερμανού κ.ά.), ενώ κυρίως από τη δεκαετία του 1850 και εξής εκδίδονται ιστορίες της ελληνικής Επανάστασης, όπως αυτές του Σπυρίδωνος Τρικούπη, του Ι. Φιλήμονος, του Γ. Θεόφιλου, του Μ. Οικονόμου, του Κ. Κούμα κ.ά.

Η ελληνική Επανάσταση του 1821 θα συνεχίσει να απασχολεί ως θέμα τόσο την ιστοριογραφία, όσο και τη λογοτεχνία μέχρι τις μέρες μας και μάλιστα, με αφορμή τα 200 χρόνια από την έναρξή της, μεγάλος αριθμός έργων θα προσεγγίσει από νέες οπτικές τα γεγονότα και θα προβάλει διάφορες πτυχές του επαναστατικού Αγώνα, ενώ σημαντικά ερευνητικά προγράμματα θα αναδείξουν νέα στοιχεία.⁵ Μόνο τα τελευταία χρόνια έχουν κυκλοφορήσει από ελληνικούς και ξένους εκδοτικούς οίκους δεκάδες έργα, είτε για τους πρωταγωνιστές του Αγώνα είτε παρέχοντας επα-

⁴ Droulia, *Sens et portée du philhellénisme*, 75.

⁵ Βλ. ενδεικτικά τα προγράμματα που έχουν καταρτιστεί με πρωτοβουλία του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων.

νεκτιμήσεις διαφόρων γεγονότων ή ακόμη και νέες προσεγγίσεις του όλου εγχειρήματος.⁶ Μέσα στον μεγάλο αριθμό των μελετών για το 1821 θα συναντήσει κανείς και βιβλία ή κεφάλαια βιβλίων που αναδεικνύουν τη συνεισφορά των γυναικών στον ξεσηκωμό, κυρίως όμως με αναφορές σε περισσότερο ή λιγότερο γνωστές αγωνίστριες διαφόρων περιοχών.⁷ Εντούτοις, ούτε μία μελέτη δεν έχει επι-

---

⁶ Αναφέρουμε ενδεικτικά τις ακόλουθες ξενόγλωσσες μελέτες: Paschalis M. Kitromilides – Constantin Tsoukalas (eds.), *The Greek Revolution. A Critical Dictionary*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2021· Mark Mazower, *The Greek Revolution. 1821 and the Making of Modern Europe*, Penguin Press, 2021. Από τον εξαιρετικά μεγάλο αριθμό ελληνικών εκδόσεων για την επέτειο αξίζει να μνημονεύσουμε τις εκδόσεις του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων που περιλαμβάνουν σχολιασμένα απομνημονεύματα και ημερολόγια βασισμένα στις προσωπικές μαρτυρίες των συγγραφέων τους σχετικά με την Επανάσταση του 1821. Επίσης, πρέπει να αναφερθούμε στη νέα «Ιστορική Βιβλιοθήκη 1821», την οποία επιμελείται η διευθύντρια του Ινστιτούτου, δρ Μαρία Χριστίνα Χατζηιωάννου. Η σειρά αριθμεί ήδη έξι τίτλους, με πιο πρόσφατο τη μελέτη της Γεωργίας Γκότση, *Ελίζαμπεθ Μ. Έντμοντς. Μια βικτωριανή βιογραφεί τον Ρήγα*, Αθήνα: ΕΙΕ/ΙΙΕ, 2020. Στην ίδια σειρά κυκλοφορούν και τα έργα: Μαρία Χριστίνα Χατζηιωάννου, *Στη δίνη της χιακής καταστροφής (1822). Διασταυρούμενες ιστορίες και συλλογική ταυτότητα*, Αθήνα: ΕΙΕ/ΙΙΕ, 2021· Βασίλης Παναγιωτόπουλος, *Κωνσταντίνος Καντιώτης, Κερκυραίος. Ελάσσων Φιλικός, αγωνιστής της ελληνικής Επανάστασης*, Αθήνα: ΕΙΕ/ΙΙΕ, 2019· Σοφία Λαΐου – Μαρίνος Σαρηγιάννης, *Οθωμανικές αφηγήσεις για την ελληνική Επανάσταση. Από τον Γιουσούφ Μπέη στον Αχμέτ Τζεβντέτ Πασά*, Αθήνα: ΕΙΕ/ΙΙΕ, 2019· Βασίλης Κ. Γούναρης, *Δεν είν' ο περσινός καιρός... Έλληνες κλεφταρματολοί και Αλβανοί στασιαστές (1829-1831)*, Αθήνα: ΕΙΕ/ΙΙΕ, 2019· Ευτυχία Δ. Λιάτα, *Εκ του υστερήματος αρμάτωσαν... Η φρεγάτα «Τιμολέων» στην Επανάσταση του 1821*, Αθήνα: ΕΙΕ/ΙΙΕ, 2022. Στα παραπάνω θα προσθέταμε και το βιβλίο του Βάλτερ Πούχγερ, *Το 1821 και το θέατρο. Από τη μυθοποίηση στην απομυθοποίηση*, Αθήνα: Εκδόσεις Όταν, 2020.

⁷ Βλ. ενδεικτικά Βασιλική Λάζου, *Γυναίκες και Επανάσταση 1821. Από τον οθωμανικό κόσμο στο ελεύθερο ελληνικό κράτος*, Αθήνα: Εκδόσεις Διόπτρα, 2021.

κεντρωθεί και δεν έχει προβάλει την πνευματική προσφορά των Ελληνίδων του 19ου αιώνα, η οποία συνίσταται τόσο σε «πολεμικά» κείμενα, δηλαδή εκκλήσεις προς τους Ευρωπαίους, όσο και σε λογοτεχνικά έργα. Όλα αυτά, τα περισσότερα από τα οποία παραμένουν εντελώς άγνωστα ως σήμερα, μας μεταφέρουν το βιωμένο συναίσθημα των γεγονότων και, αποτυπώνοντας την περιρρέουσα ατμόσφαιρα της περιόδου, προσπαθούν να διατηρήσουν ζωντανή τη μνήμη των συμβάντων για τους μεταγενέστερους, να δημιουργήσουν πρότυπα για μια γυναικεία λογοτεχνική και γενικά συγγραφική παράδοση και να κάνουν αισθητή την παρουσία των γυναικών στη δημόσια σφαίρα.

Έχοντας ως στόχο στον παρόντα τόμο να κάνουμε γνωστά τα, ως επί το πλείστον, άγνωστα κείμενα των Ελληνίδων του 19ου αιώνα τα οποία έχουν ως επίκεντρο, με ποικίλους τρόπους, την Επανάσταση του 1821, θα ξεκινήσουμε, με χρονολογική σειρά, την αποτίμηση των κειμένων που συμπεριλάβαμε.

Το πρώτο κείμενο του ανθολογίου είναι η εκκλήση που απηύθυνε το 1824 η γνωστή ηρωίδα της Επανάστασης **Μαντώ Μαυρογένους**, μέσω του Edward Blaquière, ιδρυτικού μέλους της Φιλελληνικής Επιτροπής του Λονδίνου, προς τις Αγγλίδες Φιλελληνίδες.⁸ Η Μαντώ έχει εγκατασταθεί στο Ναύπλιο από τις αρχές του 1823, όταν ήρθε σε διάσταση

---

⁸ «Εκκλήση προς τις Κυρίες της Αγγλίας της Μαγδαληνής Μαυρογένους από τη Μύκονο» (1824) (No. XLII, “Address to the Ladies of England, by Madalena Mavrojenes of Myconos” στο Edward Blaquière, esq., *Narrative of a Second Visit to Greece*, London, 1825, 132-134. Ο Edward Blaquière, ιρλανδικής καταγωγής βρετανός υπήκοος, ίδρυσε μαζί με τον Sir John Bowring τη Φιλελληνική Επιτροπή του Λονδίνου (London Philhellenic Committee) το 1823.

με τη μητέρα της επειδή διέθεσε την προσωπική της περιουσία για τον Αγώνα, στον οποίο και συμμετείχε ενεργά. Το Ναύπλιο εκείνη την περίοδο ήταν η έδρα του στρατιωτικού κόμματος του Κολοκοτρώνη, στο οποίο είχε προσχωρήσει ο Δημήτριος Υψηλάντης, που το συγκεκριμένο διάστημα διατηρούσε ερωτική σχέση με τη Μαντώ. Ούτε το έτος ούτε η επιλογή των Αγγλίδων φαίνεται ότι είναι τυχαία. Το 1824 είναι η χρονιά που έχει ξεσπάσει ο πρώτος εμφύλιος της Επανάστασης· είναι επίσης η χρονιά κατά την οποία έχει εξασφαλιστεί το πρώτο δάνειο από την Αγγλία, που φαίνεται να στηρίζει εμπράκτως τον Αγώνα· είναι όμως και η χρονιά που ο λόρδος Βύρων έχει χάσει τη ζωή του στο Μεσολόγγι, ερχόμενος να πολεμήσει στο πλευρό των Ελλήνων, γεγονός που έχει προκαλέσει έξαρση στα φιλελληνικά αισθήματα των Ευρωπαίων. Η Μαυρογένους, απευθύνοντας την έκκλησή της στις Αγγλίδες Φιλελληνίδες ακολουθεί τη διεθνή πρακτική των εκκλήσεων, θεωρώντας ότι κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο οι Αγγλίδες είναι θετικά διακείμενες προς την Ελλάδα. Η σύναψη του δανείου παρουσιάζει τη Βρετανία ως προστάτιδα χώρα και ο ένδοξος θάνατος του διασημότερου ποιητή της εποχής λίγους μήνες νωρίτερα, συνδεδεμένου με την ελληνική Επανάσταση, έχει προκαλέσει παγκόσμια συγκίνηση και έντονα φιλελληνικά αισθήματα.

Η έκκληση της Μαυρογένους είναι ένα πολιτικό κείμενο. Αρχικά, εξηγεί ότι ο Αγώνας στον οποίο ενεπλάκη ο λαός της είναι Αγώνας επιβίωσης ενός χριστιανικού έθνους που επιθυμεί να ανακτήσει την ελευθερία του μετά από αιώνες σκλαβιάς από αλλόθρησκους. Ο Αγώνας αυτός δεν επιτρέπει την ήττα, οπότε είτε θα είναι νικηφόρος είτε οι Έλληνες θα πέσουν μέχρις ενός στο πεδίο της μάχης. Αφού

εκθέσει τις τραγικές συνθήκες στις οποίες βρίσκονται οι συμπατριώτες της, ζητά τη βοήθεια των χριστιανικών εθνών στον Αγώνα προς την ελευθερία, υποστηρίζοντας πως θεωρεί αδύνατη την απόρριψη μιας τέτοιας έκκλησης από πολιτισμένους και φιλόανθρωπους λαούς, που γνωρίζουν πόσα έχει προσφέρει ο ελληνικός πολιτισμός στην ανθρωπότητα. Στη συνέχεια, θα γίνει πιο συγκεκριμένη ως προς αυτή την προσφορά και θα χρησιμοποιήσει την έννοια της παλιγγενεσίας, μια έννοια-κλειδί για την περιγραφή της ελληνικής Επανάστασης, αφού, σύμφωνα με αυτή, οι αρχαίοι ξαναζούν στα ελληνικά χώματα μέσω των νέων Ελλήνων που αγωνίζονται για την ελευθερία.⁹ Για να δημιουργήσει τη σύνδεση αυτή, επικαλείται τη συνεισφορά των αρχαίων Ελλήνων στη φιλοσοφία (Σωκράτης), στην τέχνη (Απελλής, Φειδίας) και στη στρατηγική (Μιλτιάδης, Αγησίλαος), αντιπαραβάλλοντας την αρχαία δόξα προς την εξασχρέωση του λαού επί των ημερών της. Ακολούθως, απευθυνόμενη στη γυναικεία αλληλεγγύη, με έντονη τη συνείδηση του φύλου, και εκθειάζοντας την ψυχική ευγένεια και φιλάνθρωπία των γυναικών εν γένει και ιδιαίτερα των Αγγλίδων, διατυπώνει τη βεβαιότητα πως δε θα μείνουν αδιάφορες μπροστά στην ατίμωση των Ελληνίδων από τους Οθωμανούς. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι ξεχωρίζει τις Αγγλίδες από τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές αναφερόμενη σε αυτές ως ισότιμες προς τους άνδρες, σχόλιο που φανερώνει ότι γνωρίζει πολύ καλά την ευρωπαϊκή κοινωνία της περιόδου. Είναι μόνο στην τελευταία παράγραφο της επι-

---

⁹ Έλλη Σκοπετέα, *Το πρότυπο βασίλειο και η Μεγάλη Ιδέα. Όψεις του εθνικού προβλήματος στην Ελλάδα (1830-1880)*, Αθήνα: Εκδόσεις Πολύτυπο, 1988, 207.

στολής της που φτάνουμε στην ουσία του αιτήματός της. Ζητά οικονομική βοήθεια για τους αγωνιστές η οποία θα χρησιμοποιηθεί για την αγορά όπλων, πυρομαχικών, ρουχισμού και τροφίμων. Έτσι θα κατορθώσουν οι Έλληνες μαχητές να καταλάβουν την Εύβοια, την οποία θα χρησιμοποιήσουν ως ασφαλές καταφύγιο για τα γυναικόπαιδα, τα εκτοπισμένα λόγω του πολέμου. Στην έκκλησή της δεν ξεχνά να ευχαριστήσει τον Blaquièrre για την τεράστια συνεισφορά του προς το έθνος.

Αν η πρώτη έκκληση της Μαυρογένους προς τις Αγγλίδες έχει γραφτεί –θα μπορούσε να πει κανείς– σε ένα πνεύμα ευγένειας και διπλωματίας, εντελώς διαφορετικό είναι αυτό της δεύτερης έκκλησής της προς τις Γαλλίδες, που θα γραφτεί την επόμενη χρονιά, το 1825.¹⁰ Η χρονιά αυτή είναι τραγική για τον ελληνικό Αγώνα, που βρίσκεται σε εξαιρετικά κρίσιμη καμπή· οι εμφύλιες διαμάχες των τελευταίων δύο ετών τον έχουν αποδυναμώσει και η κατάσταση επιδεινώνεται δραματικά με την άφιξη του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο, ο οποίος εισβάλλει με μεγάλη στρατιωτική δύναμη οργανωμένη από Γάλλους αξιωματικούς. Η αναζήτηση βοήθειας από κάθε πηγή καθίσταται απαραίτητη.¹¹ Η Γαλλία μέχρι εκείνη την εποχή έχει κρατήσει διφορούμενη στάση απέναντι στο ελληνικό ζήτημα. Παρόλο που οι διανοούμενοι είχαν αγκαλιάσει θερμά τον ελληνικό Αγώνα η γαλλική κυβέρνηση προτίμησε να κρατήσει μια

---

¹⁰ «Επιστολή της Μαυρογένους προς τις Παρισινές κυρίες» (1825) (“Lettre de Mavrogénie aux Dames Parisiennes” στο T. Ginouvier, *Μαυρογένει, ou l’héroïne de la Grèce. Nouvelle historique et contemporaine, suivie d’une lettre de l’héroïne aux dames Parisiennes*, Paris, 1825, 187-202.

¹¹ John A. Petropulos, *Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο ελληνικό βασίλειο (1833-1843)*, Αθήνα: ΜΙΕΤ, 1985, 121.

φαινομενικά ουδέτερη στάση, βοηθώντας στην πραγματικότητα τους Αιγυπτίους, με τους οποίους τη συνέδεαν δεσμοί, αφού οι Γάλλοι τούς είχαν βοηθήσει να οργανώσουν το στράτευμά τους σύμφωνα με το ευρωπαϊκό σύστημα.¹² Πιθανότατα μέσα στο πνεύμα αυτό η Μαντώ συντάσσει την έκκλησή της προς τις Παρισινές κυρίες, μια «πολεμική» επιστολή γραμμένη σε εξαιρετικά έντονο τόνο, όπου, ασκώντας αρχικά κριτική στις αποδέκτριες της έκκλησής της, τελικά ζητά τη συνδρομή τους επικαλούμενη ξανά την αλληλεγγύη του φύλου.

Η επιστολή αυτή είναι σαφώς εκτενέστερη της προηγούμενης την οποία προσεγγίσαμε και δε διακρίνεται από στοιχεία διπλωματικής ευγένειας, όπως αυτή προς τις Αγγλίδες, χωρίς βέβαια και αυτή να στερείται τελικά διπλωματίας. Αρχικά, τονίζει τον εντελώς διαφορετικό τρόπο με τον οποίο μεγάλωσε η ίδια σε σχέση με τις αριστοκρατίσες Γαλλίδες στις οποίες απευθύνεται, διερωτώμενη αν το χάσμα αυτό αφήνει περιθώριο για συνεννόηση. Τους μεταφέρει τα αρνητικά σχόλια που συναποκόμισε από συμπολεμιστές της που έζησαν για χρόνια στη Γαλλία, αλλά εκφράζει την πεποίθησή της πως δεν μπορεί όσα της μεταφέρθηκαν να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

Στη συνέχεια, προχωρεί σε μια εξύμνηση του πολιτικού συστήματος της Γαλλίας, που είναι εξαιρετικά δημοκρατικό, εφόσον οι περισσότεροι πολίτες συμμετέχουν με την ψήφο τους στη διακυβέρνηση της χώρας. Από εκεί ορμώμενη, αναπτύσσει το σκεπτικό της, που δεν είναι άλλο από το ότι

---

¹² Alexis Heraclides – Ada Dialla, *Humanitarian Intervention in the Long Nineteenth Century: Setting the Precedent*, Manchester: Manchester University Press, 2015, 115.

το πολιτικό αυτό σύστημα δίνει τη δυνατότητα στις γυναίκες να ασκήσουν στους συντρόφους τους επιρροή, όχι για προσωπικά οφέλη, όπως συνηθίζουν να κάνουν, αλλά για να τους εμπνεύσουν σπουδαίες πράξεις. Εξηγεί πως η ίδια, λόγω της αγάπης για την πατρίδα, της αφοσίωσης στη θρησκεία και της φυσικής αγωγής που έλαβε από τον σοφό δασκαλό της, κυριεύτηκε από πολεμικό πάθος, που την οδήγησε να χρησιμοποιήσει τις φυσικές της χάρες με τέτοιον τρόπο, ώστε να κερδίσει αφοσιωμένους μαχητές για την πατρίδα της. Οι Παρισινές κυρίες αντίθετα έχουν λάβει μια επιτηδευμένη αγωγή με δασκάλους μουσικής, χορού και τραγουδιού και μοναδική τους επιθυμία φαίνεται πως είναι η απόκτηση θαυμαστών που θα θαμπώνονται από τη λάμψη τους και θα ικανοποιούν τα καπρίτσια τους με το να γίνονται σκλάβοι τους. Η Μαντώ εξηγεί πως η ίδια επιθυμεί να προσφέρει στους δικούς της θαυμαστές φτερά προς τη δόξα.

Αναφέρει ακόμη ότι στη Γαλλία ο έρωτας έχει εκφυλιστεί: εκδηλώνεται μεταξύ περιπάτων και μπουντουάρ, σαλονιών και θεαμάτων και δεν εμπνέει το πάθος για το δημόσιο καλό και τις πατριωτικές αποφάσεις ούτε νομοθετεί υπέρ του κοινού συμφέροντος. Εξηγεί λοιπόν πως κάτι τέτοιο θα μπορούσαν να το πετύχουν οι γυναίκες επηρεάζοντας τους συντρόφους τους. Στο συγκεκριμένο σημείο, παρόλο που αναφέρεται στο τι δεν ισχύει στην Γαλλία σχετικά με τον έρωτα, είναι σαν να εξομολογείται τον δικό της έρωτα για τον Δημήτριο Ύψηλάντη, που αναπτύχθηκε μέσα στο πεδίο της μάχης και φέρει πολλά από τα ανωτέρω θετικά χαρακτηριστικά.

Κατόπιν, το κείμενο γίνεται έντονα πολιτικό με αναφορά στο γαλλικό κοινοβούλιο, στους λίγους υποστηρικτές της ελληνικής Επανάστασης, στην πλειοψηφία των αδιάφορων,

τους οποίους θα μπορούσαν οι γυναίκες, αν το ήθελαν, να εμπνεύσουν, ώστε να πράξουν το σωστό, δράση που θα τους προσφέρει δόξα και τιμή στο μέλλον. Προτρέπει λοιπόν τις Παρισινές να χρησιμοποιήσουν τα θέλγητρά τους ως ισχυρό μοχλό που θα αναδείξει στους άνδρες τους τα καλύτερα στοιχεία τους, τα οποία θα δοξάσουν τη χώρα τους. Τις προτρέπει έτσι να γίνουν ανιδιοτελείς και να ζητούν μόνον ό,τι θα ωφελήσει την πατρίδα τους. Στο σημείο αυτό φαίνεται πως το κείμενό της φτάνει στον στόχο του. «Δε ζητώ βοήθεια για την απελευθέρωση της πατρίδας μου» γράφει «γιατί οι Έλληνες μόνο στον εαυτό τους χρωστούν την ελευθερία τους». Αυτό που εντέλει ζητά είναι να μη βοηθήσει η Γαλλία τους εχθρούς της πατρίδας της, προφανώς υπαινισσόμενη τη συμμετοχή Γάλλων αξιωματικών στον στρατό του Ιμπραήμ. Αναφέρεται επίσης η Μαντώ και στην πολιτική της Ιεράς Συμμαχίας, η οποία επιθυμεί να διατηρήσει τη νομιμότητα των χριστιανών ηγεμόνων, επισημαίνοντας πως ο Σουλτάνος αφενός δεν είναι χριστιανός, αφετέρου δεν είναι νόμιμος ηγεμόνας, εφόσον είναι κατακτητής.

Στο τελευταίο τμήμα της έκκλησης, αφού παρουσιάσει τα βάσανα του άμαχου πληθυσμού της Ελλάδας και επικαλεστεί την ευαισθησία του γυναικείου φύλου, ζητά από τις Παρισινές να παρέμβουν, ώστε οι Γάλλοι στρατιώτες να μην πολεμήσουν χριστιανούς αδελφούς τους και απογόνους του Λεωνίδα και του Ευριπίδη. Βλέπουμε δηλαδή να επαναλαμβάνεται το θέμα αφενός της θρησκείας και του ομόθησκου Ελλήνων – Ευρωπαίων, αφετέρου της παλιγγενεσίας της αρχαίας Ελλάδας. Ολοκληρώνει την έκκληση με την αισιοδοξία της πως η Γαλλία θα συνδράμει τελικά τον ελληνικό Αγώνα για ανεξαρτησία, όπως έκανε και στον Αγώνα της Βόρειας Αμερικής, διατηρώντας

τον ρόλο της «διαιτήτριας του κόσμου και εγγυήτριας της ειρηνικής ελευθερίας των λαών».

Από τις δύο αυτές επιστολές/εκκλήσεις της Μαυρογένους σχηματίζεται μια πολύ σαφής εικόνα για την προσωπικότητα αυτής της τόσο ξεχωριστής για τα ελληνικά δεδομένα του 19ου αιώνα γυναίκας. Δυναμισμός, τόλμη, παιδεία, διπλωματικό χάρισμα, συμμετοχή στα σύγχρονά της δρώμενα με ενεργό δράση και πρωτοβουλίες προς τη διεθνή κοινότητα, προδρομικές φεμινιστικές αντιλήψεις, έντονη συναίσθηση της αλληλεγγύης του φύλου, κριτικός σχολιασμός για τις δυτικές κοινωνίες είναι κάποια από τα στοιχεία που διακρίνει κανείς. Η Μαντώ παρουσιάζεται εξίσου άξια όχι μόνο να συμμετάσχει στο πεδίο των μαχών, αλλά και να ασκήσει διεθνή πολιτική για τη χώρα της. Ίσως είναι αυτά τα πολλά ταλέντα της και το γεγονός ότι ατυχώς είχε γεννηθεί Ελληνίδα στη λάθος εποχή που την οδήγησαν στις δυστυχίες της ζωής της.

Εκδοτικό Σημείωμα

Ορισμένα από τα κείμενα που περιλαμβάνονται στο ανθολόγιο αυτό βλέπουν το φως για πρώτη φορά μετά την αρχική τους εκείνη έκδοση ή δημοσίευση. Επιλέχθηκαν είτε χαρακτηριστικά αποσπάσματα από εκτενέστερα έργα, όπως τα δράματα της Αντωνούσας Καμπουράκη ή το μυθιστόρημα της Ευγενίας Ζωγράφου, είτε αυτοτελή, όπως ορισμένα ποιήματα ή οι επιστολές της Μαντώς Μαυρογένους. Και στις δυο περιπτώσεις δηλώνεται στον πίνακα περιεχομένων εάν πρόκειται για απόσπασμα ή για αυτοτελές κείμενο. Δεν ακολουθείται αλφαβητική, αλλά χρονολογική σειρά, αναλόγως του έτους έκδοσης ή δημοσίευσης των έργων, εκκινώντας από τα χρόνια του Αγώνα και καταλήγοντας στα πρώτα χρόνια του 20ού αιώνα (1904).

Στον πίνακα περιεχομένων αναγράφεται επίσης η ημερομηνία συγγραφής των έργων – εκτός από τις περιπτώσεις που δεν ήταν δυνατόν να εντοπιστεί, οπότε αναφέρεται η ημερομηνία πρώτης έκδοσης.

Στην ενότητα που αφιερώνεται σε καθεμιά από τις δώδεκα συγγραφείς προτάσσεται βιογραφικό σημείωμα και εργογραφία τους, για όσες βέβαια υπάρχει ή είναι γνωστή, καθώς, όπως ισχύει και με τα βιογραφικά στοιχεία ορισμένων, οι πληροφορίες ενδέχεται να είναι ελάχιστες. Ακολου-

θεί η περίληψη ολόκληρου του έργου, όπου κρίθηκε σκόπιμο, ιδίως για τα αποσπάσματα από εκτενή πεζά ή θεατρικά. Τέλος, η ενότητα κλείνει με τα ίδια τα έργα ή τα αποσπάσματα.

Η μεταγραφή των κειμένων έγινε με γνώμονα την πιστότητα στις αρχικές εκδόσεις. Διατηρήθηκε, κατά το δυνατόν, η ορθογραφία τους και διορθώθηκαν μόνο τα προφανή τυπογραφικά σφάλματα. Η επιλογή του μονοτονικού οφείλεται στην αναγνωστική εξοικείωση με αυτό και στην απομάκρυνση από το πολυτονικό του 19ου αιώνα. Για τον ίδιο λόγο προκρίθηκαν και ορισμένες γραμματικές αλλαγές (για παράδειγμα, ο χωρισμός άρθρου – ουσιαστικού ή αναφορικής αντωνυμίας – ρήματος), που ωστόσο δεν αλλοιώνουν το νόημα και τον χαρακτήρα του αρχικού κειμένου, ενώ η διατήρηση των αρχικών τύπων θα ήταν ξένη στον σύγχρονο αναγνώστη. Επίσης, όπου κρίθηκε απαραίτητο για την κατανόηση χρησιμοποιήθηκαν υποσημειώσεις με στοιχεία για πρόσωπα και τόπους ή με ερμηνεία, ιδιωμάτων κυρίως, λέξεων.

Σ. Ν.

Β. Ρ.

I

Μαντώ Μαυρογένους

1796-1840

Γόνος αρχοντικής γενιάς, με καταγωγή από τη Μύκονο, γεννήθηκε στην Τεργέστη το 1796 και ήταν το πέμπτο και τελευταίο παιδί του Νικολάου Μαυρογένη. Ο θείος της Νικόλαος Μαυρογένης (αδελφός του παππού της) ήταν δραγουμάνος του στόλου (1770-1786) και ηγεμόνας της Βλαχίας (1786-1790). Η οικογένειά της είχε μετακομίσει στο Βουκουρέστι όταν ο πατέρας της, ευκατάστατος προεστός της Μυκόνου, διορίστηκε το 1788 σπαθάριος στην αυλή του ηγεμόνα θείου του. Η θητεία του ήταν σύντομη, γιατί ο ηγεμόνας θείος του εκτελέστηκε το 1790 από τον Σελίμ τον Γ', και η οικογένεια εγκαταστάθηκε στην Τεργέστη, όπου ο πατέρας της ασχολήθηκε με το εμπόριο. Το 1809 η οικογένεια επιστρέφει στις Κυκλάδες και το 1818 πεθαίνει ο πατέρας της, αφήνοντας μια τεράστια χρηματική και κτηματική περιουσία και μεγάλο αριθμό ακινήτων. Μέσα στο πνεύμα των διαφωτιστικών ιδεών που επικρατούσαν στις ηγεμονίες της Μολδοβλαχίας, η Μαντώ, λόγω της υψηλής κοινωνικής θέσης της οικογένειας, πήρε μια εξαιρετική μόρφωση για τα δεδομένα της εποχής με παιδαγωγούς και διδάχτηκε γαλλικά και ιταλικά, ενώ μιλούσε και τουρκικά.

Το ξέσπασμα της Επανάστασης τη βρήκε στην Τήνο. Συμμετείχε στον αγώνα από την έναρξή του παρακινώντας τους Μυκονιάτες να λάβουν μέρος σε αυτόν και οργανώνοντας

την άμυνα του νησιού. Με δικά της έξοδα εξόπλισε δύο πλοία και καταδίωξε τους πειρατές που λυμαίνονταν τις Κυκλάδες, εκδιώκοντας η ίδια διακόσιους αλγερινούς από τη γενέτειρά της, τη Μύκονο. Στη συνέχεια, κάλυψε οικονομικά τις ανάγκες των στρατιωτών στην Κάρυστο, στη Φθιώτιδα, στη Βοιωτία και στην Πελοπόννησο, ενώ ενίσχυσε την Επανάσταση στη Χίο και στη Σάμο. Παράλληλα, προσπάθησε να κινητοποιήσει το ενδιαφέρον των Ευρωπαίων για τα δίκαια της Ελλάδας. Στο πλαίσιο αυτό έγραψε δύο επιστολές, μία προς τις Αγγλίδες το 1824 και μία προς τις Γαλλίδες την επόμενη χρονιά, ζητώντας όχι μόνο οικονομική, αλλά και πολιτική στήριξη από τις χώρες τους. Η ίδια κατασπατάλησε την τεράστια περιουσία της για την ενίσχυση των αγωνιστών, ερχόμενη αντιμετώπη με την οικογένειά της. Μοναδική αναγνώριση της συνεισφοράς της υπήρξε η απονομή του τιμητικού βαθμού του αντιστρατήγου από τον Καποδίστρια και μια υποτυπώδης σύνταξη. Πέθανε πάμφτωχη και πικραμένη το 1840 στην Πάρο.

ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ

1. «Εκκληση προς τις Κυρίες της Αγγλίας της Μαγδαληνής Μαυρογένους από τη Μύκονο» (μτφρ. Σοφία Ντενίση).

[No. XLII, “Address to the Ladies of England, by Madalena Mavrojenes of Myconos” in Edward Blaquièrre, esq., *Narrative of a Second Visit to Greece*, London, 1825, 132-134].

2. «Επιστολή της Μαυρογένους προς τις Παρισινές κυρίες» (μτφρ. Φανή Σωφρονίδου).

[“Lettre de Mavrogéni aux Dames Parisiennes”, Théodore Blancard, *Les Mavrogéni, Histoire d’ Orient (de 1700 à nos jours)*, Paris 1909, 187-202].

1. Έκκληση προς τις Κυρίες της Αγγλίας
της Μαγδαληνής Μαυρογένους από τη Μύκονο⁹³

[1824]

Νάπολη Ρουμανίας (Ναύπλιο)

12 Αυγούστου 1824

Κυρίες!

Εφόσον ο πόλεμος στον οποίο μπήκαμε αφορά όχι μόνον την ελευθερία μας, αλλά την ίδια μας την ύπαρξη, καθίσταται απαραίτητο να αναλογιστούμε ποιο μπορεί να είναι το θέμα της σύγκρουσης. Από την πλευρά μας, ο όλεθρος είναι τραγικός και δεν αφήνει περιθώρια: ελευθερία ή θάνατος· είτε η Ελλάδα, αναγεννημένη, θα ανορθωθεί ολόδροση και όμορφη από τη μακρά νύχτα της σκλαβιάς και για άλλη μια φορά θα απολαύσει το πρωινό άστρο της ελευθερίας είτε η χώρα, που επί τόσα χρόνια απομονώθηκε και καταδικάστηκε, θα ανακτήσει το δικαίωμα της αδελφосύνης με τις χριστιανικές κοινότητες ή οι απελπισμένοι γιοι της θα πέσουν στον βωμό της δόξας και θα χαθούν στις στάχτες των πατέρων τους. Άλλη λύση δεν υπάρχει εκτός από αυτήν.

Σε μια τόσο τραγική κατάσταση είναι φυσικό να κά-
νουμε έκκληση στη συμπόνια όλων των ευγενών και

---

⁹³ Μετάφραση: Σοφία Ντενίση.

φιλεύσπλαχνων χριστιανών σε ολόκληρο τον κόσμο. Και από ποιον πολιτισμένο λαό, από ποια τάξη φιλό-
 θρωπων ατόμων θα απορριφθεί μια τέτοια έκκληση; Σίγουρα όχι από τον φιλόσοφο, που με ευγνωμοσύνη
 πρέπει να θυμηθεί αυτή τη χώρα στην οποία γεννήθη-
 καν οι φιλόσοφοι για να φωτίσουν την ανθρωπότητα·
 ούτε πρόκειται ο ήρωας να αντικρίσει με αδιαφορία τις
 προσβολές που γίνονται στους απογόνους της γενιάς
 του Άρη. Υπάρχει κάποιος καλλιτέχνης, ποιητής ή
 ακόμη και απλός πολίτης που μπορεί να ατενίσει χω-
 ρίς αντίδραση την εξαχρείωση ενός λαού στον οποίο
 ανήκε ένας Πλάτωνας, ένας Μιλτιάδης, ένας Αγησί-
 λαος, ένας Απελλής, ένας Φειδίας; Αν υπάρχουν τέ-
 τοιοι άνδρες, τουλάχιστον δεν υπάρχει καμιά γυναίκα
 τόσο αδιάφορη σε θέματα τιμής και ανθρωπισμού. Ας
 είναι το αποκλειστικό προνόμιο του ισχυρότερου φύ-
 λου να παραμένει ασυγκίνητο από τον σπαρακτικό
 αγώνα του ελληνικού έθνους.

Προς εσάς, Κυρίες, κανένα επιχείρημα δε χρειάζε-
 ται για να ξυπνήσει τη συμπόνια και τη φιλανθρωπία
 σας. Από οποιαδήποτε άποψη και αν εξετάσει κανείς
 τον γυναικείο χαρακτήρα δεν είναι δυνατόν παρά οι γυ-
 ναίκες όλων των χριστιανικών κοινοτήτων να είναι πρό-
 θυμες να παράσχουν προστασία στα ατιμασμένα κο-
 ρίσια και στις γυναίκες της Ελλάδας. Πότε οι γυναι-
 κες, κυρίως της Βρετανίας, της οποίας οι όμορφες κό-
 ρες διακρίνονται κατεξοχήν για αρετές που ανήκουν
 αποκλειστικά σε ευγενικές ψυχές, όπως η ελεημοσύ-
 νη, η αγαθοεργία και η φιλανθρωπία, από συμπόνια ή
 γενναιοδωρία αναγνώρισαν ανωτερότητα στους ισότι-
 μους άνδρες;

Κυρίες! Δεν είναι αρκετό για το έθνος μου ότι υπε-

ρασπίζεται έναν ιερό σκοπό και ότι αποφσιώνεται με μεγάλο ενθουσιασμό στο ιδανικό της ελευθερίας· δεν είναι αρκετό, εφόσον, αλίμονο!, αιώνες τυραννίας και καταπίεσης έχουν εξαντλήσει τους φυσικούς του πόρους. Δεν του λείπει το σθένος, αλλά αυτή η φυσική δύναμη που ακόμη και το σθένος δεν μπορεί να αναπληρώσει· όπλα, πυρομαχικά, καλή ένδυση – αυτά στερούνται συχνά οι ήρωές μας. Γι' αυτό τολμώ, Κυρίες, να εμφανιστώ μπροστά σας, για να ζητήσω χρηματική βοήθεια, χωρίς την οποία αυτά τα εφόδια του πολέμου και της ζωής δεν μπορούν να εξασφαλιστούν. Όχι βέβαια χωρίς την ενθάρρυνση του κυρίου Blaquièrre, στην ανθρωπιά και στη συμπόνια του οποίου το έθνος μου ήδη οφείλει ένα χρέος που δε θα του ξεπληρώσει ποτέ. Ο σκοπός της έκκλησής μου είναι να εξασφαλίσω ένα ασφαλές καταφύγιο για τις γυναίκες και τα παιδιά κατά τη διάρκεια αυτής της ταραχώδους περιόδου. Ένα τέτοιο άσυλο μπορεί αποτελέσει το νησί της Εύβοιας, αν μπορούσαμε, με την ευεργεσία σας, να προμηθευτούμε τα μέσα για να το κατακτήσουμε και αυτό θα είναι για πάντα αφιερωμένο στη μνήμη των Βρετανίδων Κυριών.

Αφήνω στον κύριο Blaquièrre το έργο του να σας παράσχει αναλυτικές πληροφορίες. Από αυτόν ελπίζω να λάβω τη διαβεβαίωση πως η έκκλησή μου δεν απορρίφθηκε.

Εκμεταλλεύομαι αυτή την ευκαιρία για να σας υποβάλω τα βαθύτερα σέβη μου.

Παραμένω Κυρίες,
 Η αποφισωμένη σεβάσμια δούλη σας,
 Μαγδαληνή Μαυρογένους